YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 7 | 2006

Lähialueyhteistyöstä EU-aikaan

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 7 | 2006

Lähialueyhteistyöstä EU-aikaan

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 7 | 2006
Ympäristöministeriö
Ympäristönsuojeluosasto

Toimitus: Leila Timonen, Valoa Ikkunassa Oy, Paula Virta, ympäristöministeriö
Taitto: Seppo Virtanen, Virtasen toimisto Oy
Kannen kuva: Natalja Vandysheva

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
http://www.ymparisto.fi > Ymparistöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja –sarja

Libris Oy, Helsinki 2006

ISBN 952-11-2252-8 (nid.)
ISBN 952-11-2253-6 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkoj.)

441 014
Painotuote

Lähialueyhteistyöstä EU-aikaan

Suomen lähialueyhteistyö Itämeren alueella alkoi 1990-luvun alun poliittisessa murroksessa. Ympäristönsuojelusta tuli nopeasti yhteistyön keskeinen toiminta-alue. Kansainvälisellä rahoituksella edistettiin kuormituksen vähentämiseen tähtääviä vesiensuojelu- ja muita ympäristöhankkeita Virossa, Latviassa, Liettuassa ja Puolassa.

Luoteis-Venäjällä, erityisesti Pietarissa, on viime vuosina kiinnitetty enenevässä määrin huomiota ympäristönsuojeluun. Pietarin lounainen puhdistamo on tästä hyvä esimerkki ja Itämeren kannalta erityisen mittava ympäristöinvestointi, jonka aikaansaamisessa Suomen rooli ei ollut vähäinen.

Nyt on uuden murroksen aika. Euroopan unioni laajeni Suomen välittömillä lähialueilla ja Itämerestä tuli lähes EU:n sisämeri. Työ Itämeren hyväksi jatkuu. Itämeren tila on kansalaisten huolenaihe ja ilahduttavasti myös yksityistä rahaa on saatu suojelutoimiin ja tutkimukseen. Lisääntyneet öljykuljetukset sekä haitallisten aineiden ja maatalouden päästöt Itämereen vaativat jatkossakin määrätietoisia toimenpiteitä ja kansainvälistä yhteistyötä.

Lähialueyhteistyön rooli on muuttumassa. Ympäristönsuojelu ja ympäristöuhkien torjunta ovat kuitenkin vielä lähivuosina yhteistyön painopisteitä rajat ylittävien vaikutusten vuoksi. Venäjän talouden kehittyessä yhteistyö perustuu tasavertaiseen kumppanuuteen.

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahasto kokoaa useat eri rahoittajat yhteen rahoittamaan kunnallisia ympäristönsuojelua edistäviä investointeja Luoteis-Venäjällä. Innovatiivisia rahoitusjärjestelyjä tarvitaan erityisesti pienten ja keskisuurten yhdyskuntien ympäristöhankkeiden edistämiseksi ja kestävän kehityksen turvaamiseksi.

Suuren haasteen Suomelle asettaa kasvihuonekaasupäästöjen rajoittaminen ilmastosopimuksen Kioton pöytäkirjan edellyttämälle tasolle. Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen, jonka mukaan Suomi

hankkii niin kutsutuilla Kioton mekanismeilla kymmenen miljoonan hiilidioksiditonnin edestä päästövähennysyksiköitä vuosina 2008–2012. Tärkeitä kohdemaita mekanismien toimeenpanossa ovat Venäjä ja muut siirtymätalousmaat. Ympäristöministeriön 1990-luvun alusta jatkunut lähialueyhteistyö antaa hyvän pohjan haastavalle, mutta sitäkin tärkeämmälle mekanismiyhteistyölle keskisessä ja itäisessä Euroopassa.

Jan-Erik Enestam
ympäristöministeri

Raportin kannen ja artikkeleiden pääkuvitus on koottu suomalais-virolais-venäläisestä valokuvauskilpailusta. Vuonna 2005 järjestetyn kilpailun teemana oli Ihminen ja luonto Suomenlahdella.

Kuva: Jana Budkovskaja

SISÄLLYS

Lähialueyhteistyöstä EU-aikaan	3
Lähialueilta ympäristöyhteistyön rahoitukseen	5
Kioton pöytäkirjan hankemekanismit	7
Yhteistoteutusta kokeiltu Viron kanssa	9
Finnder-ohjelmalla hankitaan päästövähenemiä	9
Työ Suomenlahden kuormituksen vähentämiseksi jatkuu	11
Pietarin puhdistamon jättiurakka valmistui	12
Monipuolinen ympäristöohjelma tehoaa Pietarissa	13
Pohjoisen ulottuvuuden ympäristöyhteistyö	15
Ympäristökumppanuusrahasto edistää yhteistyötä	17
Vanhat torjunta-aineet talteen	18
Karjalan yritykset mukaan ympäristöhallintajärjestelmään	18
Laatua pohjoisen ympäristön tilan seurantaan	19
Luonnonsuojelu verkostoituu Venäjällä	21
Baltian maiden EU-jäsenyys muuttaa lähialueyhteistyötä	23
EU tuo uusia rahoituskeinoja Baltiaan	25
Baltian päästömittaukset kehittyvät	25
Puolan ekokonversiossa 40 yhteishanketta	26
Yhteystiedot	27
Kuvailulehdet	28

Lähialueilta ympäristöyhteistyön rahoitukseen

Ympäristöministeriö aloitti vuonna 1991 lähialueiden hankeyhteistyön, jonka tavoitteena on ollut edistää ympäristönsuojelua Suomen lähialueen maissa Itämeren alueella. Vuonna 2004 lähialuetyön toimintaympäristö muuttui Euroopan unionin laajentumisen myötä. Perinteisen lähialueyhteistyön toiminta-alueeksi jäi Luoteis-Venäjä.

Ympäristöministeriön lähialueyhteistyön linjaukset uusittiin vuonna 2005. Tavoitteena on vähentää Suomeen haitallisesti vaikuttavaa ympäristökuormitusta ja torjua ympäristöuhkia. Tärkeimmät yhteistyöalat ovat kuormituksen vähentäminen Itämereen, öljyntorjuntavalmiuden parantaminen avomerellä erityisesti Suomenlahdella, vaarallisten aineiden hallinnan kehittäminen, kestävä metsätalous ja luonnonsuojelu sekä Luoteis-Venäjän ympäristöhallinnon vahvistaminen.

Maantieteellisesti yhteistyö painottuu Pietariin, Leningradin lääniin ja Karjalan tasavaltaan. Myös Barentsin ja Pohjoisen ulottuvuuden alueet ovat mahdollisia yhteistyöalueita. Venäjä-yhteistyön strategia ulottuu vuoteen 2010.

Valtioneuvosto sopi vuonna 2005 Kioton mekanismien hallinnollisesta työnjaosta ministeriöiden kesken. Ympäristöministeriö vastaa niin kutsutusta yhteistoimeenpanosta (Joint Implementation) ja valtioiden välisestä päästökaupasta. Näihin liittyvät tehtävät osoitettiin lähialuehankkeita hoitaneelle tulosryhmälle. Tulosryhmän vastuulle kuuluu Venäjän ympäristöhankeyhteistyön ja Kioton mekanismien toimeenpanon lisäksi EU:n rakennerahastotehtävien yhteensovittaminen ympäristöhallinnossa.

Uusi haastava tehtäväalue tarjoaa hyvät mahdollisuudet suomalaisyrityksille ja muille toimijoille edistää monipuolisesti ympäristönsuojelua niin Suomen välittömillä lähialueilla kuin kauempanakin.

Kristiina Isokallio
neuvotteleva virkamies, tulosryhmän päällikkö

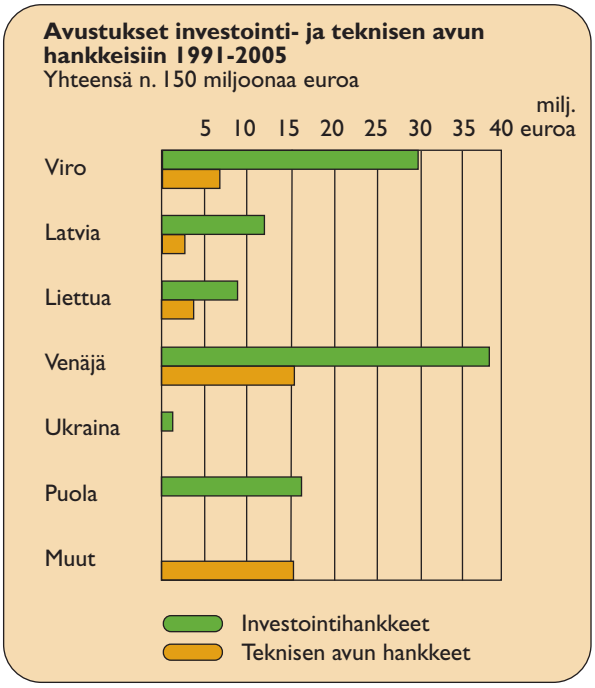

Kuva: Andrei Zadorozhnyi

Kioton pöytäkirjan hankemekanismit

YK:n ilmastosopimusta tarkentava Kioton pöytäkirja sekä Euroopan unionissa sovittu taakanjako merkitsevät Suomelle kasvihuonekaasujen vähentämistarvetta nykyisestä tasosta. Kioton pöytäkirja velvoittaa teollisuusmaita vähentämään kuuden kasvihuonekaasun päästöjä yhteensä 5,2 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Suomi on sopinut nollatasosta.

EU:n yhteinen kasvihuonekaasujen vähennysvelvoite on kahdeksan prosenttia, joka jakautuu sisäisen taakanjakosopimuksen mukaisesti maakohtaisiksi velvoitteiksi. Vuosien 2008–2012 välisenä aikana Suomen on vakautettava omat päästönsä vuoden 1990 tasolle, jolloin Suomen kasvihuonepäästöt olivat noin 71,5 miljoonaa yhteismitallista hiilidioksiditonnia (tCO_2 ekv.).

Suomen päästökehitys pysyi 1990-luvulla suurin piirtein tavoiteuralla, mutta tällä vuosikymmenellä päästöt ovat kasvaneet. Vuonna 2004 Suomen kasvihuonepäästöt olivat noin 82 miljoonaa hiilidioksiditonnia.

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia ohjaa kehitystä

Suomen hallitus on marraskuussa 2005 hyväksynyt selonteon ”Lähiajan energia- ja ilmastopolitiikan linjauksista – kansallinen strategia Kioton pöytäkirjan toimeenpanemiseksi”. Siinä määritellään muun muassa Kioton mekanismien, kuten yhteistoteutuksen (JI-hankkeiden), puhtaan kehityksen mekanismin (CDM) ja päästökaupan rooli Suomen Kioton päästövähennysvelvoitteiden saavuttamisessa.

Strategiassa esitetään, että valtio hankkisi Kioton mekanismeilla vuosina 2008–2012 päästövähennysyksiköitä yhteensä kymmenen miljoonaa tonnia. Se vastaa kymmentä miljoonaa hiilidioksiditonnia.

Suomen valtion tavoitteena on edistää Kioton päästövähennysvelvoitteiden saavuttamista kustannustehokkaasti hyödyntämällä Kioton mekanismeja. Hankkeiden tulee olla ympäristönsuojelun kannalta kannatettavia ja kohdemaan kehitystä tukevia. Hankkeiden määrittelyssä kiinnitetään huomio niiden toteuttamiskelpoisuuteen sekä teknisesti että rahoituksen kannalta.

Ympäristöministeriön vastuulla on kehittää ja toteuttaa yhteistoteutushankkeita, ulkoministeriö vastaa CDM-hankkeista ja kauppa- ja teollisuusministeriön rooli Kioton mekanismien käytössä on yhteensovittava. Ympäristöministeriö vastaa myös valtioiden välisestä päästökaupasta. Myös yritykset voivat hyödyntää mekanismeja muun muassa EU:n päästökaupassa.

Kioton pöytäkirjan hankemekanismit

Yhteistoteutushankkeet eli JI-hankkeet (Joint Implementation)
- toteutetaan teollisuusmaissa, lähinnä Itä-Euroopassa
- ympäristöministeriön vastuulla

Puhtaan kehityksen mekanismi eli CDM (Clean Develompment Mechanism)
- toteutetaan kehitysmaissa
- ulkoasiainministeriön vastuulla

Päästökauppa eli ET (Emissions Trading)
- valtioiden välinen päästökauppa on ympäristöministeriön vastuulla

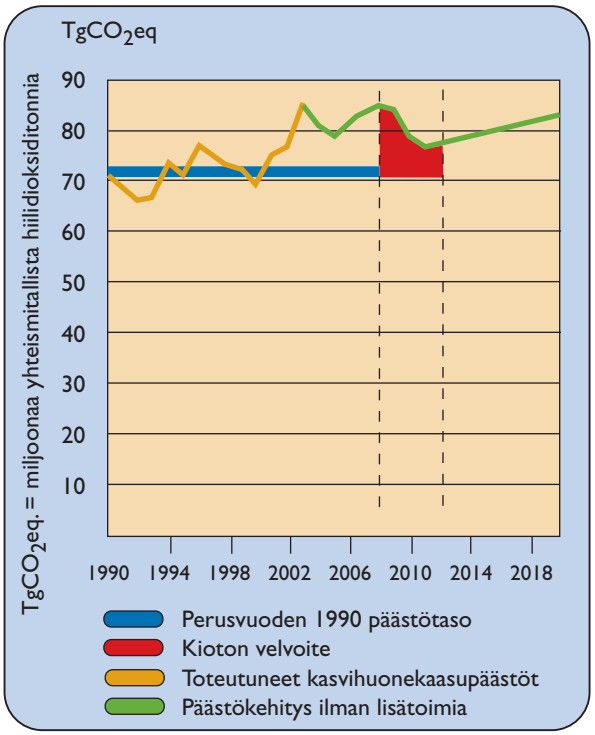

Kaaviossa punainen alue kuvaa kasvihuonekaasupäästöjen vähennystarvetta vuosina 2008-2012. Kioton mekanismeilla katetaan keskimäärin 2,4 miljoonaa tonnia vuodessa. Tästä 0,4 miljoonaa tonnia saadaan mekanismien koeohjelmasta ja loput valtio varautuu hankkimaan energia- ja ilmastostrategian linjauksen mukaisesti.

(Lähde: Finlands Fourth National Communication under the United Nations Framework Convention on Climate Change)

Kuva: Mihail Maslennikov

Kuvat: Markku Nurmi

Yhteistoteutusta kokeiltu Viron kanssa

Suomi käynnisti jo vuonna 1999 Kioton pöytäkirjan hankemekanismeja testaavan koeohjelman ulkoasiainministeriön johdolla. Tavoitteena on ollut kehittää yhteistoteutukseen ja puhtaan kehityksen mekanismiin liittyvien hankkeiden valmisteluun ja toteutukseen liittyviä hallinnollisia menettelytapoja. Koeohjelmassa on neljä yhteistoteutushanketta Virossa.

Koeohjelman yhteistoteutushankkeissa Virossa tehdään kustannustehokkaita ja päästöjä vähentäviä investointeja, joiden tuottamat päästövähennykset Suomi ostaa. Ostosta maksetut varat käytetään osittain virolaisten investointien kattamiseen.

Yhteistoteutushankkeet tuottavat Suomelle päästöyksiköitä noin 630 000 hiilidioksiditonnin verran. Päästöyksikön hinta jää alle kuuden euron.

Puhtaan kehityksen mekanismin ja yhteistoteutushankkeiden koeohjelman kokemusten perusteella Kioton pöytäkirjan hankemekanismit tarjoavat mahdollisuuksia hankkia päästövähennyksiä kustannustehokkaasti ja samalla edistää kestävää kehitystä. Hankkeista saadut päästöyksiköt ovat olleet varsin edullisia kotimaisiin päästövähennystoimiin ja EU:n päästöoikeuksien hintoihin verrattuna.

Bioenergiaa ja tuulivoimaa

Koeohjelman yhteistoteutusta koskevat hankkeet pantiin alulle Suomen ja Viron välillä vuosina 2001–2005. Kaikkien hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa pyrittiin ennakoimaan tulevia JI-vaatimuksia, vaikka yhteistoteutuksen yksityiskohtaiset kansainväliset säännöt selviävätkin vasta lähitulevaisuudessa.

JI-toiminnan menettelytapoja luotiin ensimmäisissä pienissä hankkeissa Tamsalussa ja Kadrinassa, joissa päästövähennykset vuoden 2012 loppuun saakka maksettiin poikkeuksellisesti etukäteen.

Tamsalun, Kadrinan ja Paiden kaupunkien kaukolämpölaitosten uudistaminen biopolttoaineelle korvaa palavan kiven käyttöä. Tamsalun ja Kadrinan 2,5 megawatin biokattilat ja Paiden 8 megawatin kattilat toimitettiin Suomesta.

Koeohjelman suurin hanke on Pakrin tuulipuiston rakentaminen. 18,4 megawatin tuulipuisto valmistui kesällä 2005 Paldiskiin. Se vähentää Viron kasvihuonekaasupäästöjä noin 50 000 tonnilla vuodessa korvaamalla palavan kiven käyttöä sähköntuotannossa. Suomi ostaa hankkeesta noin puolen miljoonan tonnin päästövähennykset vuoteen 2012 mennessä. Kaupan arvo on noin 2,5 miljoonaa euroa.

Finnder-ohjelmalla hankitaan päästövähenemiä

Suomen uusi Kioton mekanismien Finnder-osto-ohjelma on käynnistynyt. Tavoitteena on hankkia Suomelle vuosille 2008–2012 yhteensä kymmenen miljoonan hiilidioksiditonnin edestä päästövähenemiä. Ostosopimuksia solmitaan CDM- ja JI-hankkeilla tuotettavista päästövähenemistä lähialueilla ja kehitysmaissa. Uusi ohjelma jatkaa myös koeohjelman aikana tunnistettujen hankkeiden käytännön toiminnan valvontaa. Kahdenvälisten hankkeiden lisäksi Suomi voi hankkia päästövähennysyksiköitä rahastojen välityksellä sekä valtioiden välisellä päästökaupalla.

Lisätietoja Suomen JI- ja CDM-hankkeista sekä uudesta osto-ohjelmasta antaa Suomen ympäristökeskus, joka tuottaa Kioton mekanismien tukipalveluja osto-ohjelmaa hallinnoiville ympäristö-, kauppa- ja teollisuus- sekä ulkoasiainministeriöille.

Suomen ympäristökeskuksen Kioton mekanismien tukipalvelut
Projektipäällikkö Juha Seppälä
PL 140, Mechelininkatu 34 a, 00251 Helsinki
Sähköposti: etunimi.sukunimi@ymparisto.fi
Puh. (09) 4030 0421, GSM 0400 284 254
www.ymparisto.fi/finnder
www.environment.fi/finnder

Finnder

Kuva: Aleksandr Astafev

Kuvat: Tero Pajukallio

Työ Suomenlahden kuormituksen vähentämiseksi jatkuu

Pietarin vesi- ja viemärilaitoksen tavoite on saavuttaa Itämeren suojelukomission HELCOM:n suositusten mukainen jätevesien käsittelytaso vuoteen 2015 mennessä. Puuttuvien kokoojaviemäreiden vuoksi noin 15 prosenttia jätevesistä johdetaan yhä käsittelemättöminä Nevaan ja Suomenlahteen.

Pietarin vesi- ja viemärilaitos vastaa 4,7 miljoonan asukkaan vesihuollosta. Uuden lounaisen puhdistamon lisäksi kaupungissa on kaksi muuta suurta jätevedenpuhdistamoa. Näiden yhteinen kapasiteetti riittäisi kaikkien jätevesien käsittelyyn, jos ne saataisiin johdettua puhdistamoille.

Itämeren rantavaltioiden intresseissä on, että pietarilaiset pitäisivät investointeja jätevedenkäsittelyyn tärkeinä myös tulevaisuudessa.

Kuluttajien maksukyky tiukalla

Seuraava suuri investointikohde on pohjoinen kokoojaviemäri. Sen rakentamisen ja suorien päästöjen viemäröinnin arvioidaan maksavan lähes 500 miljoonaa euroa. Lisäksi nykyisetkin puhdistamot kaipaavat nykyaikaistamista. Suomen ympäristöministeriö on rahoittanut yhdessä Ruotsin kanssa uudistuksien valmisteluun liittyvää selvitystä, joka valmistui alkuvuodesta 2006.

Pohjoiseen kokoojaviemäriin on tarkoitus liittää viimeiset viemäröimättömät alueet puhdistamoille. Tunneliviemärin rakentaminen aloitettiin jo vuonna 1987, mutta rahoituksen puuttuessa se on edennyt hitaasti. Ensimmäinen rinnakkaisista tunneleista voisi olla käytössä jo vuonna 2008, mikäli rahoitus järjestyy.

Pietarin vesihuollon suuret investoinnit katetaan pääosin vesimaksuilla. Kuluttajien maksukyky ei kuitenkaan lyhyellä aikavälillä riitä kaikkiin tarvittaviin investointeihin, vaan hankkeet on asetettava tärkeysjärjestykseen. Jätevesihankkeiden lisäksi Pietarin juomaveden laadun parantaminen edellyttää lisää investointeja.

Pietarissa testataan kemiallista fosforinpoistoa

Kemiallista fosforinpoistoa testataan Pietarissa Suomen ympäristöministeriön tuella kolmessa pienessä ja keskisuuressa jätevedenpuhdistamossa. Itämeren rehevöitymisen vähentäminen Pietarissa toteutettavan kemiallisen fosforinpoiston avulla on tavoitteena myös Puhdas Meri -hankkeessa. Siinä Pietarin vesilaitos Vodokanal, Pietarin kaupunki sekä yksityinen suomalainen säätiö tekevät tiivistä yhteistyötä.

Fosforin kemiallinen saostaminen on tehokas, teknisesti helppo ja toteutukseltaan edullinen puhdistuskeino. Haittana on kuitenkin se, että puhdistuslaitos joutuu kantamaan jatkuvat saostuskemikaalikustannukset. Lisäksi prosessista syntyy suuri määrä lietettä.

Tutkimusten tulokset ja johtopäätökset tulevat näyttämään suunnan Suomenlahden kuormituksen vähentämistoimissa.

Pietarin puhdistamon jättiurakka valmistui

Pietarin lounaisen jätevedenpuhdistamon 1980-luvulla kesken jäänyt rakennusurakka saatiin viimein päätökseen ja puhdistamo otettiin käyttöön syksyllä 2005. Se on viime vuosien merkittävin Itämeren alueen ympäristönsuojeluhanke ja yksittäinen kohde, jolla Itämeren kuormitusta on voitu vähentää.

Uusi lounainen puhdistamo käsittelee 700 000 pietarilaisen jätevedet ja vähentää kaupungista Suomenlahteen johdettavan käsittelemättömän jäteveden määrää noin kolmanneksella. Suomenlahden vuosittaisesta ravinnekuormituksesta se leikkaa noin 2 200 tonnia typpeä sekä 360 tonnia fosforia. Orgaaninen kuormitus pienenee noin 16 600 tonnia vuodessa.

Rakentamiskustannukset olivat noin 200 miljoonaa euroa. Siitä 126 miljoonaa euroa kului varsinaiseen puhdistamourakkaan ja loput lietteen polttolaitoksen sekä tuloviemäreiden rakentamiseen. Rahoitus oli yhdistelmä kansainvälisiä lainoja, avustuksia, pääomasijoituksia sekä paikallista rahoitusta. Suomi avusti hanketta kymmenellä miljoonalla eurolla.

Puhdistamon rakensi kolmen urakoitsijan yhteisyritys SWTP Construction Oy. Hanke toteutettiin julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä: rakennuttajana oli Pietarin vesi- ja viemärilaitos Vodokanalin, urakoitsijakonsortion ja Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö NEFCOn Venäjälle perustama projektiyhtiö LCC Nordvod. Samalla omistuspohjalla perustettu Ekovod vastaa laitoksen käytöstä seuraavat 12 vuotta, jonka aikana investointilainat maksetaan takaisin.

Suomenlahden kuormitus 2000-luvulla ja lounaisella jätevedenpuhdistamolla saavutettava kuormituksen vähenemä

	kokonaisfosfori t/a	kokonaistyppi t/a
Venäjä	5 850	97 100
Suomi	440	13 900
Viro	530	15 700
Yhteensä	**6 820**	**126 700**

Lähde: HELCOM

Arvioitu vaikutus Suomenlahden kuormitukseen

t/a	-360	-2 200
%	-5,3	-1,7

Lähde: SWPT Oy

Kuvat: Tero Pajukallio

Monipuolinen ympäristöohjelma tehoaa Pietarissa

Pietarin kaupungin ympäristökomitean ja Suomen ympäristöministeriön yhteistyöohjelma vuosiksi 2004–2007 tähtää ympäristöhallinnon vahvistamiseen, ympäristönsuojelun tason nostamiseen sekä ympäristötietoisuuden lisäämiseen Pietarissa. Tärkeässä roolissa on kaupunkien välisen ympäristöyhteistyön eli city twinning -toiminnan kehittäminen.

Pietarin miljoonakaupungissa ympäristötyötä tehdään laajalla rintamalla. Kansalaisten arkisia huolenaiheita ovat liikenneruuhkat ja ilmanlaatu, huonosti toimiva jätehuolto sekä viheralueiden väheneminen. Juomaveden laatu askarruttaa enemmän kuin jätevesien puhdistus tai vesistön tila.

Ympäristökomitean vastulla on valistus ja tiedottaminen ja se toimii aktiivisesti myös yritysten, yhteisöjen ja koulujen parissa.

Valvojavierailuista uutta näkemystä

Turun ja Pietarin välisessä yhteistyöhankkeessa on vertailtu, kuinka teollisuuslaitosten ympäristövalvontaa toteutetaan käytännössä. Pietarilaiset valvojat perehtyivät suomalaisten kollegojen työskentelyyn valvontakäyntien aikana Turussa ja suomalaiset valvojat tekivät vastaavan käynnin Pietarin teollisuuslaitoksiin. Tutustumiskäynnit tarjoavat molemmille osapuolille uusia näkökulmia, mahdollisuuden vertailla käytäntöjä ja ehdottaa muutoksia toimintatapoihin sekä ideoita toiminnan kehittämiseen.

Suomen lupakäytännössä haitallisten päästöjen ehkäisy on ympäristölupien ja -valvonnan pääasia. Venäjällä sen sijaan päästörajat ovat usein tiukemmat, mutta ne myös ylitetään herkemmin. Pietarin kaupungin ympäristökeskuksen ”vihreä puhelin” vastaanottaa kansalaisten valituksia ja vastaa ympäristöön liittyviin kysymyksiin. Vihreän puhelimen kautta tulee vuosittain yli tuhat ympäristövalvojia työllistävää toimeksiantoa.

Ilmanlaadusta tiedottaminen paranee

Ilmanlaatu on noussut Pietarissa yhä tärkeämmäksi kysymykseksi. Pietarilaiset haluavat kehittää ilmanlaadusta tiedottamista, sillä kaupunkilaiset kaipaavat luotettavaa tietoa. Pietarissa on paraikaa käynnissä ilmanlaadun seurannan kehittämishanke, jossa on perehdytty Pietarin ja Helsingin ilmanlaatujärjestelmiin sekä seurantaverkon kehittämiseen, mittausasemien sijaintiin ja mallintamismenetelmien vertailuun.

Keväällä 2006 Pietarissa valmistui Suomen ympäristöministeriön tukema Green Pack -ympäristökasvatushanke, jossa tuotettiin materiaaleja opettajille ja kouluille sekä kehitettiin innovatiivisia opetusmenetelmiä.

Suomen ja Pietarin yhteistyöohjelman tavoitteet:

- vahvistaa Pietarin ympäristöhallintoa
- kehittää ongelmajätehuoltoa ja valvontaa
- tukea kaupunkien välistä ympäristöyhteistyötä (ns. city twinning)
- lisätä ympäristötietoisuutta

Kuva: Elina Saukkonen

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristöyhteistyö

Pohjoinen ulottuvuus edistää yhteistyötä EU:n ja sen pohjoisten naapureiden Venäjän, Norjan ja Islannin välillä tasavertaisen kumppanuuden pohjalta. Ympäristönsuojelu on tärkeä painopistealue pohjoisessa ulottuvuudessa. Yhteistyöhön Luoteis-Venäjän kanssa sekä Itämeren piirissä ja arktisilla alueilla kiinnitetään entistä enemmän huomiota.

Pohjoinen ulottuvuus on Suomen vuonna 1997 tekemä aloite Euroopan unionin ulkosuhteiden ja alueellisen yhteistyön kehittämiseksi unionin pohjoisilla lähialueilla. Nykyinen toimintaohjelma (2004–2006) on päättymässä ja neuvotteluja pohjoisen ulottuvuuden politiikan tulevasta sisällöstä käydään parhaillaan EU:n ja kumppanimaiden Venäjän, Norjan sekä Islannin kesken.

Tavoitteena on laatia vuoden 2006 aikana yhteistyön pohjaksi uusi poliittinen julistus ja kehysasiakirja. Uudet asiakirjat täsmentävät pohjoisen ulottuvuuden tavoitteet ja yhteistyörakenteet. Rajaalueyhteistyöllä ja pohjoisten alueellisten järjestöjen välisellä yhteistyöllä on keskeinen asema pohjoisen ulottuvuuden tavoitteiden toteuttamisessa.

EU:n ja Venäjän ympäristödialogi on käynnistymässä osana niin sanotun yhteisen talousalueen (Common Economic Space, CES) kehittämistä. Pohjoinen ulottuvuus toteuttaa omalla maantieteellisellä alueellaan ympäristödialogissa määriteltäviä tavoitteita.

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristöyhteistyötä rahoitetaan ympäristökumppanuusrahaston (NDEP Support Fund) kautta. Lisäksi toimintaa pyritään tukemaan EU:n ulkosuhderahoituksella käyttämällä etenkin uutta Euroopan naapuruus- ja kumppanuusinstrumenttia.

Suomen ympäristöhallinto jatkaa Luoteis-Venäjän kanssa Itämereen liittyvää yhteistyötä lähivuosina. Käynnissä on useita ympäristönsuojeluun liittyviä monivuotisia ohjelmia. Päätavoitteena on sellaisten lähialueilta peräisin olevien päästöjen vähentäminen, jotka vaikuttavat Suomen ympäristön tilaan sekä Suomenlahteen ja Itämereen. Yhteistyön perustana ovat HELCOM:n Itämeren suojeluohjelma sekä Suomen hallituksen hyväksymä Itämeriohjelma.

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristöyhteistyössä tärkeitä tavoitteita ovat olleet mm:

- vähentää ympäristöä kuormittavia päästöjä
- vahvistaa ilmastonmuutoksen torjuntaan ja sopeutumiseen liittyvää yhteistyötä
- edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua
- kehittää ympäristölainsäädäntöä ja -hallintoa
- lisätä ympäristökysymysten painoarvoa taloudellista yhteistyötä kehitettäessä
- kiinnittää erityishuomiota meriliikenteen ja etenkin öljykuljetusten turvallisuuteen

Kuva: Lehtikuva

Kuva:Viktor Kirsanov

Ympäristökumppanuusrahasto edistää yhteistyötä

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahasto, NDEP (Northern Dimension Environmental Partnership Support Fund), perustettiin vuonna 2001 edistämään Luoteis-Venäjän ja Kaliningradin alueen ympäristöä, energiansäästöä ja ydinjätteiden käsittelyä koskevia hankkeita. Suomen kannalta se on tärkeä ympäristönsuojelua Luoteis-Venäjällä edistävä toimija, jonka kautta kanavoidaan eri rahoittajien, erityisesti EU:n ja Venäjän, tukea ympäristösektorin investointeihin.

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahasto jakautuu ympäristö- ja ydinturvaikkunoihin. Käytössä olevasta 225 miljoonasta eurosta kolmasosa suunnataan ympäristöhankkeisiin ja loput ydinturvasektorille. Rahasto toteuttaa erityisesti rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia vähentäviä hankkeita Pohjoisen ulottuvuuden alueella. Ydinjätteiden käsittelyhankkeet sijoittuvat pääosin Kuolan niemimaalle.

Suomen rahastoon sijoittamasta 12 miljoonan euron kokonaisrahoituksesta kymmenen miljoonaa osoitetaan ympäristöikkunan hankkeisiin. Suomen tavoitteena on toteuttaa sellaisia hankkeita, jotka vähentävät kuormitusta etenkin Itämeren alueella. Ympäristöhankkeita on tällä hetkellä toteutus- ja valmisteluvaiheessa 16. Niiden kokonaisinvestoinnit nousevat arviolta kahteen miljardiin euroon.

Ensimmäinen rahaston tuella valmistunut hanke on Pietarin lounainen jätevedenpuhdistamo. Sen kokonaisinvestointi oli 200 miljoonaa euroa ja rahasto osallistui siihen 5,8 miljoonalla eurolla. Muita erityisesti Suomenlahden suojelua edistäviä kohteita ovat Pietarin suorien jätevesipäästöjen eliminointi pohjoisen kokoojaviemärin avulla, Leningradin alueen vesihuolto-ohjelma, Novgorodin vesihuoltohanke sekä Laatokan alueen teollisuuden ympäristöohjelma. Suomenlahden fosforikuormituksen arvioidaan vähenevän 24 prosenttia näiden hankkeiden ansiosta.

NDEP:n rahoittajat

- Venäjä
- EU:n komissio
- Suomi, Ruotsi, Tanska, Norja, Alankomaat, Belgia, Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Kanada
- Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD), Pohjoismaiden investointipankki (NIB), Euroopan investointipankki (EIB) ja maailmanpankkiryhmä (WB)

NDEP:n ympäristöikkunan hankkeet

Hanke	Kokonaisinvestointi milj. euroa
Hyväksytyt hankkeet	
Pietarin lounainen jätevedenpuhdistamo	200
Pietarin tulvapato	492
Pietarin pohjoinen lietteenpolttolaitos	90
Leningradin alueen kunnallinen vesihuolto	23
Komin kunnallinen vesihuolto	32
Kaliningradin kaupungin kaukolämpö	22
Arkangelin kunnallinen vesihuolto	25
Murmanskin kaukolämpö	30
Kaliningradin kaupungin vesihuolto	114
Yhteensä	**1028**

Valmistelussa olevat hankkeet

- Novgorodin kunnallisteknisten palvelujen parantaminen
- Kaliningradin alueen jätehuolto
- Pietarin kokoojaviemäri
- Pietarin kaukolämpö
- Laatokan alueen ympäristöinvestoinnit
- Vologdan kunnallinen vesihuolto

Vanhat torjunta-aineet talteen

Venäjällä on suuria määriä vanhentuneita torjunta-aineita hylätyissä ja huonokuntoisissa varastoissa. Erityisenä ongelmana ovat kemikaalien kulkeutuminen tuulten mukana arktisille alueille ja jokien tulvavesien mukana tuhansia kilometrejä Jäämerelle saakka. Myös varastojen tulipalot ovat merkittävä vaarallisia yhdisteitä levittävä riski.

Maailmassa arvioidaan olevan puoli miljoonaa tonnia vanhentuneita torjunta-aineita, joista 25 000 tonnia on Venäjällä. Osa Pohjois-Venäjän vanhentuneista kemikaaleista on erittäin hitaasti hajoavia ympäristömyrkkyjä, jotka kulkeutuvat laajalle alueelle, kerääntyvät eliöihin ja voivat jo pieninä pitoisuuksina aiheuttaa vakavia terveyshaittoja.

Vaikka määrät ovat vähäisiä, niiden kulkeutumista luontoon pyritään ehkäisemään Arktisen neuvoston alaisen ACAP-hankkeen avulla. Sen ensisijaisia kohdealueita ovat Venäjällä Barentsin ja Siperian alueet. Lisäksi Suomella on meneillään kahdenkeskinen hanke vanhentuneiden torjunta-aineiden hävittämiseksi Karjalan tasavallassa.

Tähän mennessä Venäjällä on inventoitu yhteensä 974 tonnia vanhentuneita torjunta-aineita, joista lopullista hävittämistä odottamaan on pakattu ja varastoitu uudelleen 627 tonnia . Venäjältä puuttuu ympäristön kannalta hyväksyttävään teknologiaan perustuva käsittelylaitos. Hankkeessa rohkaistaan venäläistä osapuolta korkean lämpötilan polttolaitoksen rakentamiseen.

Karjalan yritykset mukaan ympäristöhallintajärjestelmään

Karjalan tasavallassa on toteutettu koulutushanke, joka on tukenut ISO 14001 -ympäristöstandardin rakentamista kolmessa yrityksessä. Tavoitteiden saavuttamiseksi laitosten johtamisjärjestelmä joutui perusteelliseen remonttiin ja koko henkilökunta otettiin mukaan koulutusprosessiin.

Ympäristöhallintajärjestelmän luomiseen tähtäävään koulutushankkeeseen osallistuivat Petroskoin konepaja, Karjalan pelletti ja Lahdenpohjan vaneritehdas. Suurin työllistäjä on Karjalan pelletti, jossa oli hankkeen alkuvaiheessa yli kahdeksan tuhatta työntekijää. Petroskoin konepajassa henkilöstöä oli yli 3 500 ja Lahdenpohjan vaneritehtaalla yli kuusisataa.

Ympäristöstandardin mukaisten tavoitteiden saavuttaminen edellytti kaikissa tehtaissa olennaisia muutoksia johtamisjärjestelmään sekä johdon ja avainhenkilöiden sitoutumista hankkeeseen. Järjestelmän toiminta edellyttää, että myös jokainen työntekijä tunnistaa yrityksen tärkeimmät ympäristövaikutukset ja omat mahdollisuutensa edistää ympäristönsuojelua.

Koulutus toteutettiin muutaman päivän mittaisina seminaareina ja soveltamista harjoiteltiin suomalaisen ja paikallisen konsultin tuella. Yritysten johtoryhmät seurasivat hankkeen toteutumista ja sopivat tarvittavista yrityskohtaisista muutoksista.

Koulutusprosessin aikana yritykset oppivat tunnistamaan erilaisia ympäristöongelmia ja etsimään niihin ratkaisuja. Esimerkiksi Karjalan pelletissä tunnistettiin yli viisisataa ympäristönäkökulmaa. Näistä 31 merkittävimmän ratkaisemiseksi perustettiin erillisiä hankkeita.

Kostamuksessa sijaitseva Karjalan pellettitehdas sekä Lahdenpohjan vaneritehdas toteuttivat prosessin aikana myös ISO 9000 -laatujärjestelmän.

Laatua pohjoisen ympäristön tilan seurantaan

Ympäristölaboratorioiden tuottamat luotettavat tiedot auttavat muodostamaan entistä tarkemman ja kattavamman kuvan pohjoisen ympäristön tilasta. Samalla ne palvelevat kansainvälisiä ympäristöseurantaohjelmia sekä edistävät pohjoisen ympäristön suojelun ja kestävän kehityksen tavoitteita.

Lapin ympäristökeskuksen pitkää yhteistyötä Murmanskin alueen laboratorioiden kanssa laadunvalvonnan kehittämisessä on laajennettu Arkangeliin ja vuonna 2004 myös Komin tasavaltaan, jossa ympäristökeskus toimii kutsuttuna asiantuntijana. Yhteistyön tuloksena on perusanalytiikan tulosten luotettavuuden parantuminen ja ympäristöanalyyttisen tiedon lisääntyminen.

Koulutusta, vaihtoa ja kenttätyötä

Ympäristölaboratorioiden laadunvarmistus ja analytiikan kehittyminen ovat jatkuva prosessi, jota ympäristöseuranta ja tutkimustyö edellyttävät. Vertailtavuuden parantaminen vaatii tiivistä verkostoyhteistyötä, jossa ympäristöseuranta- ja tutkimuslaitosten laboratorioiden perinpohjainen tuntemus ovat eduksi.

Yhteistyötä ja toiminnan laatua kehittäviä toimintamuotoja ovat olleet seminaarit ja laboratorioauditoinnit, yhteinen kenttätyöskentely sekä venäläisten laboranttien ja kemistien työskentely suomalaisissa ympäristölaboratorioissa.

Lähialueyhteistyön välityksellä Suomessa hyväksi koettuja ja testattuja toimintamalleja on siirretty yhteistyökumppaneiden käyttöön.

Pohjoinen ympäristö erityinen haaste

Pitkät välimatkat ja näytteiden kuljetukset aiheuttavat haasteita pohjoisen ympäristön tutkimuksessa. Maastossa tapahtuva näytteiden kemiallinen kestävöinti sekä näytteen säilytys viileässä kuljetuksen ja varastoinnin aikana parantavat laboratoriotulosten luotettavuutta.

Pohjoisen ympäristön suurin haaste on herkkä ja haavoittuva ekosysteemi. Ravintoverkot ovat lyhyitä ja erilaiset ympäristömyrkyt löytävät nopeasti tiensä esimerkiksi maaperästä eläimiin ja ihmisiin.

Pysyvät orgaaniset ympäristömyrkyt (POP-yhdisteet) sekä uudet kemikaalit, kuten bromatut palonestoaineet ja endosulfaani-torjunta-aine, kulkeutuvat arktiselle alueelle pitkienkin matkojen takaa. Ehkä dramaattisimmat vaikutukset pohjoisen luontoon aiheuttanee kuitenkin ilmaston muutoksen liittyvä lämpeneminen.

Kuvat: Eira Kuikka

Kuva: Olga Kuznetsova

Kuvat: V.N. Mamontov, A.N. Tretiakov, A.N. Tretiakov

Luonnonsuojelu verkostoituu Venäjällä

Ympäristöministeriön ja Venäjän lähialueiden luonnonsuojelun yhteistyötä tehdään pääosin vuonna 1997 käynnistetyn Luoteis-Venäjän kestävän metsätalouden ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisohjelman kautta. Ohjelman luonnonsuojeluosio keskittyy tällä hetkellä suojelualueiden verkoston arviointiin sekä toiminnan kehittämiseen.

Pitkäaikaisen Suomen ja Venäjän välisen luonnonsuojeluyhteistyön merkittävä saavutus on useiden uusien suojelualueiden perustaminen yhteisen rajan tuntumaan ja muile lähialueille sekä uhanalaisten lajien suojelun edistäminen. Kehittämisohjelmassa luonnonsuojeluosiota koordinoi Suomen ympäristökeskus ja kestävän metsätalouden osiota maa- ja metsätalousministeriö. Tehdyn arvioinnin perusteella ohjelman luonnonsuojeluosion sisältö ja tulokset ovat vastanneet hyvin odotuksia.

Inventointi suojelutyön perustana

Kaudella 2003–2004 toteutettiin noin viisitoista biodiversiteetin suojeluhanketta kuudella Luoteis-Venäjän hallinnollisella alueella: Karjalan tasavallassa, Arkangelin, Muurmannin, Vologdan ja Leningradin alueilla sekä Pietarin kaupungissa.

Luontokohteiden tieteellinen inventointi, suojelusuunnitelmien laadinta ja elinympäristöjen luokittelun kehittäminen ovat olleet keskeisiä hankkeita alueellisten Punaisten kirjojen laatimisen ohella. Venäjällä Punaiset kirjat ovat lainvoimaisia asiakirjoja, joissa esitetään tieteelliset perustelut tiettyjen harvinaisten ja uhanalaisten lajien tai elinympäristöjen suojelun tarpeelle.

Ajatus Fennoskandian vihreästä vyöhykkeestä eli rajan molemmin puolin sijaitsevista suojelualueista on syntynyt suomalais-venäläisessä luonnonsuojelutyöryhmässä.

Työkaluja ja kehitystyötä

Vuoteen 2010 kestävällä kolmannella ohjelmakaudella keskitytään luonnonsuojelualueiden verkoston puutteiden ja kattavuuden arviointiin kuudella Luoteis-Venäjän alueella. Tavoitteena on saada työkaluja maankäytön suunnitteluun, paikkatietopohjainen tietopankki ja karttamateriaali muun muassa viranomaisten ja tiedelaitosten käyttöön.

Tärkeä osa tulevaa yhteistyötä on suojelualueiden toiminnan kehittäminen. Esimerkkikohteiden avulla pureudutaan puistojen tärkeimpiin hallinnollisiin ja toiminnallisiin ongelmiin sekä parannetaan puistojen toimintaedellytyksiä. Venäläistä puistohenkilökuntaa perehdytetään ja koulutetaan suomalaiseen suojelualueiden toiminnalliseen ja hallinnolliseen osaamiseen.

Kahdenvälisen toiminnan lisäksi tulevaisuudessa pyritään laajentamaan kansainvälistä yhteistyötä tiedon ja kokemusten vaihdossa sekä hankkeiden valmistelussa ja toteuttamisessa. Kehittämisohjelma on aktiivinen toimija Kansainvälisen Barentsin alueen elinympäristöjen suojelun yhteistyöfoorumissa (International Contact Forum on Habitat Conservation in the Barents Region, HCF), joka koordinoi pohjoismaiden ja Venäjän Barents-alueiden monenkeskistä luonnonsuojelua.

Luonnonsuojeluyhteistyön tavoitteet:
- edistää uusien suojelualueiden perustamista
- kehittää suojelualueverkostoa
- tukea luonnonsuojelututkimusta Luoteis-Venäjällä
- parantaa alueiden edellytyksiä palvella luontomatkailua, -valistusta ja -koulutusta
- edistää kansainvälistä yhteistyötä

Kuva: Mihail Triboi

Kuvat: Tero Pajukallio

Baltian maiden EU-jäsenyys muuttaa lähialueyhteistyötä

Osana Suomen lähialuetyötä ympäristöministeriö on vuodesta 1990 lähtien tukenut ympäristönsuojelun investointi- ja teknisen avun hankkeita Baltian maissa yhteensä noin 63 miljoonalla eurolla. Ensisijainen tavoite on ollut Suomenlahteen ja Itämereen vaikuttavien päästöjen vähentäminen lähialueilta.

Suomen ja Baltian maiden ympäristöyhteistyön pohjana oli alun perin HELCOM:n Itämeren suojeluohjelma vuodelta 1992. Viime vuosina ympäristöministeriön työtä on ohjannut Suomen hallituksen Itämeren suojeluohjelma ja EU:n ympäristölainsäädännön vaatimustaso.

Suomen Itämeri-ohjelman tavoitteena on muun muassa vähentää rehevöitymistä, parantaa Itämeren luonnon ja vesialueiden tilaa sekä vähentää öljy- ja kemikaalikuljetusten sekä vaarallisten aineiden aiheuttamia riskejä ja haittoja. Ohjelmassa nimetään yli kolmekymmentä keinoa tavoitteiden saavuttamiseksi ja edellytetään toimia seuraavien 10–15 vuoden aikana Suomessa ja lähialueilla.

Päähuomio kiireellisiin ongelmiin

Ympäristönsuojelun hankeyhteistyötä tehtiin Viron, Latvian ja Liettuan ympäristöministeriöiden kanssa 15 vuoden ajan. Ensin keskityttiin kiireellisimpien ympäristöongelmien ratkaisemiseen. Nämä liittyivät etenkin suurten kaupunkien jätevedenpuhdistukseen sekä Virossa Narvan palavan kiven tuotannon ympäristöongelmiin.

Erityisen tuloksellisia ovat olleet kaupunkien jätevedenpuhdistamohankkeet, joille oli ominaista laaja kansainvälinen yhteistyö rahoituksessa ja toteutuksessa. Onnistumiseen vaikutti myös Baltian maiden oma vahva sitoutuminen. Suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneilla yrityksillä ja laitoksilla oli tärkeä rooli hankeyhteistyössä.

Vuosina 1990–2005 toteutetuilla teknisen avun ja koulutusalan ohjelmilla luotiin hyödyllisiä kontaktiverkostoja suomalaisten ja Baltian maiden asiantuntijoiden välillä. Viime vuosien päätavoitteena oli Baltian maiden ympäristöhallinnon vahvistaminen EU-lainsäädännön toimeenpanoa varten.

Virolaisten kanssa on tehty hankeyhteistyötä myös öljyntorjuntavalmiuksien parantamiseksi ja parhaillaan virolaista väylänhoitoalusta muutetaan öljyntorjuntaan tarkoitetuksi monitoimialukseksi. Lisäksi on annettu koulutusta ja öljyntorjuntaa on harjoiteltu Suomenlahdella virolaisten ja venäläisten kanssa.

Itämeri jatkossakin yhteinen huolenaihe

Baltian maiden EU-jäsenyyden myötä ympäristöministeriön hankeyhteistyö maiden kanssa päättyy, mutta tästä huolimatta Suomen ja Baltian maiden viranomaisilla on edelleen yhteisiä ja yhdessä edistettäviä asioita. Yksi tärkeimmistä on Itämeren merellisen ympäristön tilan parantaminen.

Rehevöitymisestä johtuen leväkukintoja on odotettavissa Suomenlahdella sääoloista riippuen vuosittain. Myös kasvavat öljy- ja kemikaalikuljetukset kaipaavat yhä huomiota.

Baltian maiden ja Puolan EU-jäsenyyden myötä Itämerestä on – Venäjää lukuun ottamatta – tullut EU:n sisämeri. EU:n sisällä mertensuojeluun kiinnitetään yhä enemmän huomiota ja vesistöjä koskeva vesipuitedirektiivi on toteutusvaiheessaan. EU on myös äskettäin antanut esityksen uudesta meristrategiaa koskevasta direktiivistä.

Viime kädessä EU-politiikka luo edellytykset konkreettisiin alueellisiin toimiin Itämeren tilan parantamiseksi. Tähän liittyen HELCOM uudistaa oman Itämeren toimintaohjelmansa vuoteen 2007 mennessä. Tässä kehityksessä Venäjällä on tärkeä rooli.

Kuva: Jevgeni Lutsinski

Kuvat: Tero Pajukallio

EU tuo uusia rahoituskeinoja Baltiaan

Baltian maat liittyivät EU:n jäseniksi toukokuussa 2004. Samanaikaisesti siellä saatettiin voimaan EY:n ympäristölainsäädäntö. Vaikka ympäristösektoriin oli satsattu jo vuosia, jäsenyys tulee edelleen vaatimaan Baltian mailta suuria ympäristöinvestointeja ja hallinnon kehittämistä. Muun muassa pienten kuntien jätevedet ja jätehuolto vaativat yhä kehittämistä.

Baltian maiden EU-jäsenyys vaikuttaa Suomen lähialueyhteistyöhön niin, että hankemuotoinen lähialueyhteistyö päättyy siirtymäkauden jälkeen vuonna 2006. EU:ssa Baltian maat käyttävät hyödykseen EU:n rahoitusinstrumentteja, kuten koheesio- ja rakennerahastoja.

Koheesio- eli tasausrahastojen varat on suunnattu ympäristö- ja liikenneinvestointeihin. Vuosina 2004–2006 koheesiorahoitus on Baltian maissa yhteensä noin 1 400 miljoonaa euroa. Rakennerahastot on tarkoitettu sekä maan kehittämishankkeisiin että EU-maiden rajoilla toteutettaviin Interreg-hankkeisiin.

Tulevaisuudessa EU:n ulkorajoilla Venäjän rajan läheisyyteen sijoittuvia hankkeita on tarkoitus toteuttaa entistä enemmän venäläisten kanssa. Yhteistyötä pyritään vuoden 2007 alusta rahoittamaan Eurooppalaisen naapuruus- ja kumppaanuusrahoitusinstrumentti ENPI:n kautta. Vielä ei ole varmaa, miten tämä yhteistyö kehittyy käytännössä.

Ympäristöministeriö pyrkii yhdessä Baltian maiden kanssa vaikuttamaan tulevaisuudessa siihen, että EU-rahoitusta käytetään mahdollisimman tehokkaasti Baltian maiden ympäristösektorilla sekä Venäjän raja-alueet mukaan lukien koko Itämeren alueella.

Baltian päästömittaukset kehittyvät

Ympäristöministeriö aloitti päästömittausyhteistyön 1992 Latvian kanssa ja paria vuotta myöhemmin Viron ja Liettuan kanssa. EU:n yhteisölainsäädäntö ja direktiivit asettavat mittauksille aivan uusia vaatimuksia.

Päästömittausyhteistyö Suomen ja Baltian maiden välillä eteni kaikissa maissa samalla periaatteella. Ensin selvitettiin laboratorioiden mittauslaitetarpeet ja sen jälkeen pureuduttiin ilmaan johdettavien päästöjen mittaamisen perusmenetelmien koulutukseen. Täydennyskurssien ansiosta myös aluelaboratoriot pääsivät osallistumaan koulutukseen, mikä edisti uusien menetelmien leviämistä Baltian maissa.

Todelliset prosessitilanteet ovat tehokkain keino testata laboratorioiden osaamisen tasoa. Latvian ja Liettuan mittauslaboratoriot ovat järjestäneet vuosittain kansallisia vertailumittauksia. Tulosten vertailtavuus on parantunut, mutta laitteistoista ja menetelmistä johtuvia poikkeamia esiintyy edelleen.

Ympäristöministeriö on tukenut CEN-standardeihin liittyvää koulutusta Baltian maissa. Pitkä yhteistyö on lisännyt Viron, Latvian ja Liettuan asiantuntijoiden osaamista ja luonut vankan pohjan päästömittaustoiminnan kehittämiselle edelleen. Samanlaista yhteistyötä Suomi tekee myös Venäjän kanssa.

Puolan ekokonversiossa 40 yhteishanketta

Suomen ja Puolan välisessä ekokonversioyhteistyössä toteutettiin yhteensä neljäkymmentä ympäristönsuojeluhanketta. Ekokonversiossa Suomi antoi Puolan velkoja anteeksi Puolassa toteutettavia ympäristöinvestointeja vastaan. Yhteistyön tuloksena kunnallinen jätevesikuormitus Itämereen väheni merkittävästi, voimalaitosten ja teollisuuslaitosten energiatehokkuus parani ja päästöt ilmakehään vähenivät.

Läntisten velkojamaiden ”Pariisin klubin” päätökseen perustuva Suomen ja Puolan sopimus ekokonversioyhteistyöstä päättyi vuonna 2005. Sopimuksen mukaisesti Puolan valtio sai anteeksi velkojaan Puolassa toteutettavia ympäristönsuojelun investointeja vastaan. Yhteistyön tavoitteena oli vähentää Puolasta Suomeen kulkeutuvia ilman epäpuhtauksien päästöjä, vähentää kuormitusta Itämereen sekä edistää energiansäästöä.

Suomi antoi ekokonversiotukea yhteensä 13,7 miljoonaa euroa. Rahaa käytettiin muun muassa jätevedenpuhdistamoiden rakentamiseen, saneeraukseen ja jätevesiverkostojen kunnostukseen sekä puunjalostus- ja kaivosteollisuuden ja energiantuotantolaitosten uudistamiseen. Ekokonversiohankkeiden toteutukseen osallistui parikymmentä suomalaista ympäristöteknologian alan yritystä.

Kuvat: Kristiina Isokallio

Ympäristöyhteistyön rahoituksen tulosryhmä

Ympäristöministeriö
Ympäristöyhteistyön rahoituksen tulosryhmä
Postiosoite: PL 35, 00023 Valtioneuvosto
Käyntiosoite: Kasarmikatu 25, Helsinki
Puh. (09) 16007
Sähköposti: etunimi.sukunimi@ymparisto.fi
Internet: www.ymparisto.fi

Henkilökunta

Neuvotteleva virkamies **Kristiina Isokallio**
Tulosryhmän päällikkö

Sihteeri **Eira Kuikka**
Tulosryhmän päällikön sihteeri
Www-sivut

Ylitarkastaja **Barbara Appel**
Kioton mekanismit
Pietarin teknisen avun hankkeet

Ylitarkastaja **Karri Eloheimo**
Rakennerahastokoordinaatio
Suomenlahti-yhteistyö

Ylitarkastaja **Olga Galinski**
Hankkeet Venäjällä

Yli-insinööri **Laila Hosia**
Hankkeet Venäjällä,
erityisesti energiansäästö- ja vesihankkeet

Ylitarkastaja **Kirsi Kentta**
Yhteistyö Pietarin ympäristökomitean kanssa
Teknisen avun hankkeet Venäjällä

Ylitarkastaja **Laura Saijonmaa**
Venäjän vesiensuojeluhankkeet
Kioton mekanismit

Suunnittelija **Pirjo Santasalo**
Lähialueyhteistyöhön ja rakennerahastoihin liittyvä budjetointi ja määrärahaseuranta

Ylitarkastaja **Esko Seppälä**
Venäjän hankkeet, erityisesti kestävä metsätalous, luonnonsuojelu ja öljyntorjunta
Arktisen neuvoston toimintaohjelma ACAP

Avustaja **Paula Virta**
Tiedotus
Phare Twinning ja TAIEX -toiminta sekä Interreg III B hankkeiden maksatus

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö			*Julkaisuaika* Toukokuu 2006
Tekijä(t)	Leila Timonen, Paula Virta			
Julkaisun nimi	**Lähialueyhteistyöstä EU aikaan**			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön raportteja 7/2006			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	Suomen lähialueyhteistyö Itämeren alueella alkoi 1990-luvun alun poliittisessa murroksessa. Ympäristönsuojelusta tuli nopeasti yhteistyön keskeinen toiminta-alue. Suomi aloitti lähialueyhteistyön vuonna 1990 selvittämällä ympäristön tilan parantamisen kannalta kiireellisiä toimia edellyttävät kohteet Luoteis-Venäjällä ja Virossa. Yhteistyö alkoi myöhemmin myös Latvian ja Liettuan kanssa. Puolan nk. ekokonversioyhteistyö alkoi 1991. Lähialueyhteistyön tuloksena on kansainvälisellä rahoituksella edistetty kuormituksen vähentämiseen tähtääviä vesiensuojelu- ja muita ympäristöhankkeita Venäjällä, Virossa, Latviassa, Liettuassa ja Puolassa. Suomi on avustanut kuluneiden 15 vuoden aikana näiden maiden ympäristönsuojelun investointeja yhteensä 106,5 milj. eurolla ja antanut teknistä apua 44,1 milj. eurolla. Euroopan unionin laajennuttua Suomen välittömillä lähialueilla Itämerestä tuli lähes EU:n sisämeri. Samalla runsaan vuosikymmenen jatkunut tiivis kahdenvälinen hankeyhteistyö Baltian maiden ja Puolan kanssa päättyi, kun maat liittyivät unionin jäseniksi. Työ Itämeren hyväksi jatkuu vielä tästä eteenpäin: muun muassa lisääntyneet öljykuljetukset sekä haitallisten aineiden ja maatalouden päästöt Itämereen vaativat jatkossakin määrätietoisia toimenpiteitä ja kansainvälistä yhteistyötä. Lähialueyhteistyön rooli on muuttumassa tasavertaiseen kumppanuuteen perustuvaksi. Esimerkiksi Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahasto kokoaa useat eri rahoittajat yhteen rahoittamaan kunnallisia ympäristönsuojelua edistäviä investointeja Luoteis-Venäjällä. Suuren haasteen Suomelle asettaa kasvihuonekaasupäästöjen rajoittaminen ilmastosopimuksen Kioton pöytäkirjan edellyttämälle tasolle. Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen, jonka mukaan Suomi hankkii nk. Kioton mekanismeilla 10 miljoonan hiilidioksiditonnin edestä päästövähennysyksiköitä vuosina 2008-2012. Suomi käynnisti vuonna 2006 Kioton mekanismien Finnder osto-ohjelman. Tärkeitä kohdemaita mekanismien toimeenpanossa ovat Venäjä ja muut siirtymätalousmaat.			
Asiasanat	Ympäristöministeriön lähialueyhteistyö, toimintakertomus, ympäristöinvestoinnit, tekninen apu, Luoteis-Venäjä, Viro, Latvia, Liettua, Puola, Kioton hankemekanismit, Finnder osto-ohjelma			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö			
	ISBN 952-11-2252-8 (nid.)	ISBN 952-11-2253-6 (PDF)	ISSN 1796-1696 (pain.)	ISSN 1796-170X (verkkoj.)
	Sivuja 30	*Kieli* suomi, englanti, venäjä	*Luottamuksellisuus* julkinen	*Hinta (sis.alv 8 %)*
Julkaisun myynti/ jakaja	Ympäristöministeriö			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö			
Painopaikka ja -aika	Libris Oy, Helsinki 2006			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet			*Datum* Maj 2006
Författare	Leila Timonen, Paula Virta			
Publikationens titel	**Lähialueyhteistyöstä EU aikaan** (Från närområdessamarbete till EU-era)			
Publikationsserie och nummer	Rapporter 7/2006			
Publikationens tema				
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	Finlands närområdessamarbete kring Östersjön inleddes under den politiska brytningstiden i början av 1990-talet. Miljövården kom snabbt i fokus för samarbetet. Finland inledde närområdessamarbetet år 1990 genom en utredning som tog fram sådana platser i nordvästra Ryssland och Estland där brådskande insatser var nödvändiga. Samarbetet med Lettland och Litauen kom i gång något senare. Det s.k. ekokonversionssamarbetet med Polen började 1991. Ett resultat av samarbetet är de framsteg som gjort genom internationellt finansierade vattenrenings- och andra miljöprojekt som syftar till att minska belastningen i Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen. Finland har under de 15 år som gått bistått miljövårdsinvesteringar i dessa länder med inalles 106,5 milj. euro, och det tekniska biståndet har uppgått till 44,1 milj. euro. Efter utvidgningen av Europeiska unionen i Finlands närområden har Östersjön blivit så gott som ett innanhav i EU. Samtidigt upphörde det decennielånga nära projektsamarbetet med de baltiska länderna och Polen i och med att länderna anslöt sig till unionen. Arbetet för Östersjön fortsätter också framgent. Bland annat de ökade oljetransporterna och utsläppen av skadliga ämnen och från lantbruket till Östersjön kräver ännu fortsatta målmedvetna insatser och internationellt samarbete. Närområdessamarbetet byter nu roll så att det bygger på jämbördigt partnerskap. Exempelvis den nordliga dimensionens miljöpartnerskapsfond sammanför många finansiärer som bidrar till att finansiera sådana investeringar i nordvästra Ryssland som främjar den kommunala miljövården. För Finland innebär det en stor utmaning att begränsa utsläppen av växthusgaser till den nivå som Kyotoprotokollet till klimatkonventionen förutsätter. Statsrådet har fattat beslut om att Finland med utnyttjande av de så kallade Kyotomekanismerna åren 2008 – 2012 kommer att förvärva utsläppsminskningar som motsvarar 10 miljoner ton koldioxid. År 2006 inledde Finland sitt nya inköpsprogram Finnder. Bland de viktigaste värdländerna är Ryssland och de övriga länderna med övergångsekonomi.			
Nyckelord	Miljöministeriets närområdessamarbete, verksamhetsberättelse, miljöinvesteringar, tekniskt bistånd, nordvästra Ryssland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Kyotoprotokollets projektmekanismer, inköpsprogram Finnder			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 952-11-2252-8 (hft.)	ISBN 952-11-2253-6 (PDF)	ISSN 1796-1696 (print)	ISSN 1796-170X (online)
	Sidantal 30	*Språk* Finska, engelska, ryska	*Offentlighet* offentlig	*Pris (inneh. moms 8 %)*
Beställningar/ distribution	Miljöministeriet			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Libris Oy, Helsingfors 2006			

Suomen lähialueyhteistyö Itämeren alueella alkoi 1990-luvun alussa. Ympäristönsuojelusta tuli nopeasti yhteistyön keskeinen toiminta-alue. Suomi aloitti lähialueyhteistyönsä vuonna 1990 selvittämällä ympäristön tilan parantamisen kannalta kiireellisiä toimia edellyttävät kohteet Luoteis-Venäjällä ja Virossa. Yhteistyö alkoi myöhemmin myös Latvian ja Liettuan kanssa.

Euroopan unionin laajennuttua Suomen välittömillä lähialueilla Itämerestä tuli lähes EU:n sisämeri. Samalla runsaan vuosikymmenen jatkunut tiivis kahdenvälinen hankeyhteistyö Baltian maiden ja Puolan kanssa päättyi, kun maat liittyivät unionin jäseniksi.

Työ Itämeren hyväksi jatkuu vielä tästä eteenpäin. Päästöjen vähentäminen Itämereen vaatii jatkossakin määrätietoisia toimenpiteitä ja kansainvälistä yhteistyötä. Lähialueyhteistyö on muuttumassa tasavertaiseen kumppanuuteen perustuvaksi.

Haasteen Suomelle asettaa myös kasvihuonekaasupäästöjen rajoittaminen ilmastosopimuksen Kioton pöytäkirjan edellyttämälle tasolle. Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen, jonka mukaan Suomi hankkii nk. Kioton mekanismeilla 10 miljoonan CO_2 tonnin edestä päästövähennysyksiköitä vuosina 2008–2012. Tärkeitä kohdemaita mekanismien toimeenpanossa ovat Venäjä ja muut siirtymätalousmaat.

Raportissa kuvataan ympäristönsuojelun lähialueyhteistyötä Luoteis-Venäjällä, Baltian maissa ja Puolassa 2003–2005 sekä Kioton pöytäkirjan hankemekanismeja.

LÄHIALUEYHTEISTYÖSTÄ EU-AIKAAN

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Ympäristöministeriö
PL 35, 00023 Valtioneuvosto
puh. +358 9 16007
faksi +358 9 1603 9515
www.ymparisto.fi

ISBN 952-11-2252-8 (nid.)
ISBN 952-11-2253-6 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN ISSN 1796-170X (verkkoj.)

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ